

PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over domsmænds medvirken i straffesager

Retsplejelovens §§ 686-691 efter flerårsaftalen for domstolene 2024-27

Version 2 Opdateret 7. sep. 2026 23 afgørelser · 2008-2025

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Domsmænds medvirken i straffesager hviler på grundlovens § 65, stk. 2, om lægmænds medvirken i strafferetsplejen og er udmøntet i retsplejelovens §§ 686-691 om saglig kompetence samt § 12 om rettens sammensætning. Ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 blev afgrænsningen ændret grundlæggende: domsmandsgrænsen blev hævet fra "højere straf end bøde" til "højere straf end fængsel i 30 dage", nævningegrænsen fra 4 til 6 års fængsel, og det blev udtrykkeligt bestemt i § 686, stk. 6, at en udvisningspåstand ikke i sig selv gør en sag "særlig indgribende". Praksis kredser om tre spor: hvornår skønnet efter § 686, stk. 2, udløser domsmænd; hvordan særlovgivningens fravigelser – navnlig færdselslovens § 119, stk. 3 – slår igennem over for hovedreglen; og hvilke processuelle konsekvenser fejl i rettens sammensætning har, hvor landsretterne konsekvent ophæver og hjemviser.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Hovedreglen efter retsplejelovens § 686, stk. 2, er, at domsmænd medvirker, når der bliver spørgsmål om højere straf end fængsel i 30 dage – grænsen blev hævet fra "højere straf end bøde" ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 med virkning for sager, hvor tiltale er rejst efter 15. juni 2024.
- 02** Det er retten – ikke anklagemyndighedens sanktionspåstand – der afgør, om domsmænd skal medvirke; byretten kan bestemme domsmandsbehandling, hvis højere straf efter rettens opfattelse kan komme på tale, uanset at anklagemyndigheden alene har påstået bøde.
- 03** Ved fastsættelse af fællesstraf med en reststraf fra prøveløsladelse eller en betinget dom er det den samlede straf, der afgør, om domsmænd skal medvirke.
- 04** En påstand om udvisning gør ikke i sig selv en sag "særlig indgribende for tiltalte", jf. den udtrykkelige regel i retsplejelovens § 686, stk. 6, og § 689, stk. 5.
- 05** Færdselslovens § 119, stk. 3, udelukker domsmænd i bl.a. spiritus- og førerretssager "uanset reglerne i stk. 2", og Højesteret har fastslået (3-2), at den klare ordlyd ikke kan fraviges, selv om der samtidig er nedlagt påstand om udvisning.

- 06** Nævningemedvirken efter § 686, stk. 4, nr. 4, om "politiske lovovertrædelser" beror på en konkret vurdering; formålet er at begrænse risikoen for misbrug af retssystemet i politisk øjemed og at sikre den politiske ytringsfrihed.
- 07** En påstand om, at det skal have sit forblivende med en allerede idømt forvaring, udløser ikke nævningebehandling – og sådanne § 68-forbliven-sager behandles efter 2024-reformen som udgangspunkt helt uden domsmænd, jf. § 686, stk. 3, nr. 4.
- 08** Tiltaltes afkald på nævningebehandling efter § 687 skal afgives i retsmøde eller skriftligt med forsvarerdrøftelse inden 14 dage fra forkyndelsen, er uigenkaldeligt og virker også under anke.
- 09** Retten skal efter § 691, stk. 1, af egen drift prøve sin saglige kompetence og spørgsmålet om lægdommeres medvirken; er hovedforhandlingen begyndt med domsmænd, selv om sagen burde have været uden, kan retten lade dem fortsætte.
- 10** Efter § 691, stk. 2, kan et afslag på domsmænd kæres – og Højesteret har tilføjet, at også en afgørelse om, at domsmænd SKAL medvirke, kan tages under påkendelse trods kærebegrænsningen, når spørgsmålet har fundamental og vidtrækkende principiel betydning.
- 11** Byretten sættes i domsmandssager med 1 dommer og 2 domsmænd, men rettens præsident kan ved langvarige sager og ved sager om fængsel i 4 år eller derover bestemme udvidet sammensætning med 2 dommere og 3 domsmænd, jf. § 12, stk. 8 og 9.
- 12** Ved afstemning har hver dommer og hver domsmand én stemme, og ved stemmelighed om skyld og strafudmåling gælder det for tiltalte gunstigste resultat, jf. §§ 881 og 216, stk. 1.
- 13** Udelukkelsen i § 70 er absolut og rummer hverken proportionalitetsvurdering eller bagatelgrænse – ansættelse i et ministeriums hovedcenter eller på Politiskolen udelukker som domsmand uanset ansættelsens omfang.
- 14** Det forhold, at et vidne selv er udtaget som domsmand ved samme ret, er ikke i sig selv nok til at rejse tvivl om rettens upartiskhed efter § 61.
- 15** Der er ikke hjemmel til at kræve, at domsmænd sikkerhedsgodkendes, heller ikke i militære straffesager med klassificeret materiale – et sådant indgreb i lægdommerordningen kræver særlig lovhjemmel.
- 16** Fejl i rettens sammensætning – inhabil domsmand, forkert domsmandsliste eller manglende domsmænd – er en væsentlig rettergangsfejl, der fører til ophævelse af dommen og hjemvisning, eventuelt til at hovedforhandlingen må gå om fra begyndelsen.

§ 1 Hovedreglen: hvornår medvirker domsmænd i 1. instans efter § 686

Straffesager behandles i 1. instans ved byretterne, jf. [retsplejelovens § 686, stk. 1](#). Den centrale afgrænsning af lægdommeres medvirken findes i [§ 686, stk. 2](#):

Domsmand medvirker i straffesager, hvor der bliver spørgsmål om højere straf end fængsel i 30 dage, eller som i øvrigt skønnes at være af særlig indgribende betydning for tiltalte eller af særlig offentlig interesse, medmindre andet følger af stk. 3 og 4. Domsmand medvirker endvidere, hvis sådan behandling er foreskrevet efter regler i andre love.

Bestemmelsen rummer altså tre selvstændige indgange til domsmandsbehandling: strafpåstandens størrelse, sagens indgribende karakter eller offentlige interesse, og særlovgivningens egne påbud. Hertil kommer de fire negative undtagelser i § 686, stk. 3: tilståelsessager fremmet efter § 831, søstraffesager med sagkyndige efter § 20 b, visse betinget-dom-sager efter straffelovens §§ 60, 61 og 66 hvor der alene bliver spørgsmål om bøde, og – siden 2024 – sager, hvor der er spørgsmål om, at en foranstaltning efter straffelovens § 68 skal have sit forblivende med en allerede idømt foranstaltning, medmindre sagen skønnes at være af særlig indgribende betydning for tiltalte.

Det forfatningsretlige udgangspunkt er grundlovens § 65, stk. 2, hvorefter lægmænd skal medvirke i strafferetsplejen, mens det overlades til lovgivningsmagten at bestemme i hvilke sager og under hvilke former. Justitsministeriet har i forarbejderne til den seneste reform gennemgået ordningens historik og bemærket, at nævninger blev indført ved retsplejelovens ikrafttræden i 1919, mens domsmænd først kom til ved en ændring af retsplejelovent i 1936. Ved domstolsreformen, der trådte i kraft i 2008, blev nævningsagerne flyttet fra landsretten til byretten i 1. instans med 6 nævninger og 3 dommere.

I 2. instans gælder en parallel – men ikke identisk – regulering i § 689, stk. 3: domsmænd medvirker, når byrettens afgørelse er truffet under medvirken af nævninger og anken ikke omfatter skyldsspørgsmålet, når byrettens afgørelse er truffet med domsmænd, eller når der for landsretten bliver spørgsmål om højere straf end fængsel i 30 dage eller sagen skønnes særlig indgribende eller af særlig offentlig interesse. Som det fremgår af forarbejderne, har den sidste indgang "navnlig selvstændig betydning i tilståelsessager", fordi der i andre sager normalt allerede har medvirket lægdommere i byretten.

LOV

Grundloven § 65, stk. 2

Retsplejelovent § 686, stk. 1-3

Retsplejelovent § 689, stk. 3

2024-reformen: 30-dages-grænsen, 6-års-grænsen og den nye udvisningsregel i § 686, stk. 6

Den mest indgribende ændring af lægdommerreglerne i nyere tid skete ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 om gennemførelse af flerårsaftalen for domstolene for 2024-27. Loven trådte i kraft den 15. juni 2024, og ændringerne af §§ 686 og 689 finder anvendelse i sager, hvor tiltale er rejst i 1. instans efter ikrafttrædelsen.

Reformen indeholder fire ændringer af direkte betydning for domsmænds medvirken:

Ændring	Før	Efter
Domsmandsgrænsen, § 686, stk. 2, 1. pkt.	"højere straf end bøde"	"højere straf end fængsel i 30 dage"
Nævningegrænsen, § 686, stk. 4, nr. 1	fængsel i 4 år eller derover	fængsel i 6 år eller derover
§ 68-forbliven-sager	domsmandssag	nyt § 686, stk. 3, nr. 4: uden domsmænd, medmindre særlig indgribende
Udvisningspåstand	omtvistet i praksis	nyt § 686, stk. 6: gør ikke i sig selv sagen særlig indgribende

De paragrafspecifikke bemærkninger til lovforslaget forklarer, hvordan grænsen skal beregnes, når der indgår forhold, som særlovgivningen har undtaget fra domsmandsbehandling:

I tilfælde, hvor der under samme sag er rejst tiltale for forhold, hvor der ifølge færdselsloven eller udlændingeloven ikke skal medvirke domsmænd, og forhold, som ikke er undtaget fra medvirken af domsmænd, skal de foreslåede ændringer forstås på den måde, at det afgørende er, om der for de forhold, som ikke er undtaget fra medvirken af domsmænd, isoleret set bliver spørgsmål om fængsel i mere end 30 dage.

Forarbejderne fastslår også udtrykkeligt, at fællesstraf ikke undtages: bliver der ved fastsættelse af fællesstraf efter straffelovens § 40, stk. 1, eller § 61 tale om en højere samlet straf end fængsel i 30 dage, skal der medvirke domsmænd – og ved delvis betingede straffe er det summen af den ubetingede og den betingede del, der er afgørende.

En særskilt afklaring vedrører rene konfiskationssager. Rigsadvokaten havde oplyst, at retspraksis var delt, og Justitsministeriet præciserede derfor i bemærkningerne, at når der ikke er spørgsmål om straf, afhænger lægdommeres medvirken alene af skønnet efter § 686, stk. 2, 2. led, og at der "som udgangspunkt ikke vil skulle medvirke lægdommere i sager, hvor der alene er spørgsmål om konfiskation". Det gælder også ved konfiskation af betydelige værdier – parallelt med, at en meget høj bødepåstand som udgangspunkt ikke udløser domsmænd.

Endelig har reformen en afledt virkning på forsvarerbeskikkelsen: i byretssager, der hidtil var domsmandssager med obligatorisk forsvarer efter § 731, stk. 1, litra d, men som fremover behandles uden lægdommere, bliver beskikkelse valgfri for tiltalte efter § 731, stk. 1, litra e, og stk. 2. Til gengæld blev forsvarermedvirken gjort obligatorisk i sager om anvendelse af straffelovens §§ 68 og 69, netop fordi disse sager fremover kan køre uden domsmænd.

LOV

Retsplejeloven § 686, stk. 2-6

Retsplejeloven § 689, stk. 3-5

Retsplejeloven § 731, stk. 1

Straffeloven § 40, stk. 1

»Særlig indgribende betydning« og »særlig offentlig interesse« – skønnet efter § 686, stk. 2

Det er retten, ikke anklagemyndigheden, der har det sidste ord. Anklagemyndigheden angiver ved sagens indbringelse, om sagen rejses med eller uden domsmænd, men afgørelsen ligger hos retten efter § 691, stk. 1.

Det illustreres klart af kæremålet i **SS-3912/2011-OLR**. Københavns Byret havde i **SS-24633/2011-KBH** fastholdt en tidligere procesbeslutning om, at sagen skulle rejses ved domsmandsret, selv om anklagemyndigheden ønskede sagen fremmet uden domsmænd med alene bødepåstand. Østre Landsret stadfæstede i **SS-3912/2011-OLR** og formulerede princippet skarpt:

Retsplejelovens § 686, stk. 2, 1. led, må efter ordlyden og forarbejderne forstås således, at byretten efter § 691 kan træffe beslutning om, at der under sagens behandling skal medvirke domsmænd, såfremt højere straf end bøde efter byrettens opfattelse kan komme på tale, uanset om anklagemyndigheden ved en sanktionspåstand har tilkendegivet en anden opfattelse.

Den konkrete anledning var, at tiltalte var prøveløsladt med en reststraf på 30 dage og havde begået nye forhold i prøvetiden, hvorfor byretten havde skønnet, at fastsættelse af en fællesstraf efter straffelovens § 40, stk. 1, jf.

§ 61, stk. 2, kunne komme på tale. Afgørelsen står stadig for det bærende princip, om end tærsklen i dag er 30 dages fængsel og ikke bøde.

Skønsindgangen "særlig offentlig interesse" har selvstændig praktisk betydning i bødesager.

Anklagemyndigheden har institutionaliseret dette i [Rigsadvokatmeddelelsen om hadforbrydelser](#), hvor det i pkt. 3.1.1 hedder, at der i sager, som indbringes med påstand om bøde, skal medvirke domsmænd, hvis sagen må anses for at være af særlig indgribende betydning for tiltalte eller af særlig offentlig interesse, jf. § 686, stk. 2, og at Højesteret i **U 1999.1731H** har udtalt, at sager om overtrædelse af bl.a. straffelovens § 266 b i almindelighed må anses for at være af den karakter. Anklageren skal derfor i hver enkelt § 266 b-sag konkret vurdere, om sagen bør afvikles som domsmandssag.

Omvendt afgrænser forarbejderne til 2024-reformen skønnet ret snævert for de nye § 68-forbliven-sager: en sag har kun "særlig indgribende betydning", hvis det nu påsigtede forhold set i forhold til den tidligere kriminalitet er så alvorligt, at en domfældelse skønnes at kunne få væsentlig betydning for udfaldet af fremtidige sager om ændring af foranstaltningen – som eksempel nævnes en tidligere § 245-foranstaltningsdømt, der nu tiltales for særlig grov vold efter straffelovens § 246 eller forsøg på manddrab.

LOV	Retsplejeloven § 686, stk. 2	Retsplejeloven § 691, stk. 1	Straffeloven § 266b
PRAKSIS	Landsretten · Landsrettens kendelse om medvirken af domsmænd i sag om færdselslovsovertrædelser og lov om euforiserende stoffer 09.01.2012 Byretten · Afgørelse om medvirken af domsmænd 13.12.2011		

Afgrænsningen opad: nævningsager efter § 686, stk. 4-5, og § 4 »politiske lovovertrædelser«

Domsmandsbehandling er afgrænset opad af nævningereglerne i [§ 686, stk. 4](#). Nævninger medvirker i sager om fængsel i 6 år eller derover (nr. 1), sager om anbringelse i institution efter straffelovens § 68 forudsat at sagen ville være omfattet af nr. 1, hvis tiltalte var egnet til almindelig straf (nr. 2), sager om dom til forvaring efter straffelovens § 70 (nr. 3), og sager vedrørende politiske lovovertrædelser (nr. 4). Modsat medvirker nævninger ikke efter [§ 686, stk. 5](#) i sager om bl.a. straffelovens §§ 172, 173, 191, 191 a, 286, 289 og 290 – dokumentfalsk, narkotika- og dopingkriminalitet samt økonomisk kriminalitet bortset fra røveri – eller i tilståelsessager.

Begrebet "politiske lovovertrædelser" er ikke defineret i loven, og afgrænsningen er overladt til domstolene. Højesteret trak retningslinjerne op i FE-sagen, [55/2023](#), jf. også [SS-55/2023-HJR](#). Byretten og et flertal i landsretten havde anset tiltalen mod en tidligere forsvarsminister for overtrædelse af straffelovens § 109, stk. 1, som en almindelig domsmandssag. Højesteret ændrede kendelsen med 3 mod 2 stemmer og fastslog, at bestemmelsen som udgangspunkt omfatter overtrædelser af straffelovens kapitel 12 og 13, men at en tiltale efter disse kapitler ikke automatisk gør sagen politisk:

Ved den konkrete vurdering af, om der foreligger en politisk lovovertrædelse, må der især lægges vægt på, at formålet med, at der skal medvirke nævninger i straffesager om politiske lovovertrædelser, må antages at være navnlig at begrænse muligheden for, at retssystemet misbruges i politiske formåls interesse, og at sikre den politiske ytringsfrihed.

Højesteret lagde vægt på, at tiltalte var en fremtrædende oppositionspolitiker og tidligere forsvarsminister, at udtalelserne blev fremsat offentligt som led i kritik af regeringens håndtering af FE-sagen, og at tiltalen angik oplysninger opnået i det politiske og ministerielle virke. Mindretallet på to dommere fandt derimod, at

overtrædelserne ikke rettede sig mod statens sikkerhed eller de øverste statsorganer på en måde, der gjorde dem politiske, med henvisning til **U.1975.80H**. Adgangen til Højesteret hvilede på en kærretilladelse fra [Procesbevillingsnævnet](#), der netop fremhævede den principielle karakter af sondringen mellem domsmands- og nævningebehandling.

I den modsatte retning går [Sag 68/2018](#). Anklagemyndigheden havde her ved hovedforhandlingens start ændret påstand til, at det skulle have sit forblivende ved en allerede idømt forvaring, hvorefter byret og landsret afviste sagen som en nævningsesag. Højesteret ophævede og hjemviste:

Højesteret finder, at bestemmelsen i retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 2, må forstås sådan, at den ikke angår sager, hvor anklagemyndighedens påstand er, at det har sit forblivende med en allerede idømt forvaring.

Afgørelsen markerer en skarp sondring mellem en NY foranstaltnings- eller forvaringsdom og den blotte opretholdelse af en bestående. Lovgiver har siden fulgt op og i [§ 686, stk. 3, nr. 4](#) bestemt, at forbliven-sager efter straffelovens § 68 som udgangspunkt behandles helt uden domsmænd.

LOV

[Retsplejeloven § 686, stk. 3-5](#)
[Straffeloven § 68](#)
[Straffeloven § 70](#)
[Straffeloven § 109, stk. 1](#)

PRAKSIS	Højesteret · Højesteret fastslår: Sag mod tidligere forsvarsminister om læk af statshemmeligheder skal behandles som en politisk lovovertrædelse med nævninger	27.10.2023
	Højesteret · Behandling af straffesag uden nævninger ved påstand om opretholdelse af forvaring	26.02.2019
	Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: Kærretilladelse om domsmands- eller nævningebehandling af straffesag om "politisk lovovertrædelse" efter straffelovens § 109	17.08.2023

§ 5 Tiltaltes fravalg af nævningebehandling efter § 687

[Retsplejelovens § 687, stk. 1](#) giver tiltalte en ensidig ret til at beslutte, at en sag, der skal behandles med nævninger efter § 686, stk. 4, i stedet skal behandles med domsmænd. Formkravene i [§ 687, stk. 2](#) er præcise: beslutningen skal træffes i et retsmøde eller meddeles retten skriftligt, det skal fremgå, at tiltalte har haft lejlighed til at drøfte spørgsmålet med sin forsvarer, retten skal beskikke forsvarer for tiltalte inden beslutningen, hvis tiltalte ikke selv har valgt en, og beslutningen skal meddeles senest 14 dage efter forkyndelsen af anklageskriftet – dog med mulighed for fristforlængelse efter anmodning.

Afkaldet er efter [§ 687, stk. 3](#) uigenkaldeligt, når det er meddelt retten, og det har også virkning under anke. Ved samtidig forfølgning mod flere delagtige tiltalte kan én tiltalt efter [§ 687, stk. 4](#) ikke alene vælge domsmandsbehandling, medmindre alle tiltalte gør det, eller anklagemyndigheden samtykker – i sidstnævnte tilfælde opdeles sagen i en domsmandssag og en nævningsesag.

Afkaldsreglens praktiske rækkevidde blev prøvet i [V.L. S-2344-17](#). Hovedforhandlingen mod to tiltalte for groft røveri og legemsangreb var påbegyndt som domsmandssag ved Retten i Randers, da en retspsykiatrisk erklæring og Retslægerådets anbefaling om anbringelse efter straffelovens § 68 fik anklagemyndigheden til at rejse tiltale ved nævningeting. Begge tiltalte gav derefter ubetinget afkald på nævningebehandling og krævede den påbegyndte domsmandssag fortsat. Byretten afviste sagen med henvisning til, at kompetencen var lovfæstet hos nævningetinget. Vestre Landsret ophævede afvisningen og hjemviste, idet 14-dages-fristen i § 687, stk. 2, var overholdt, kravet om samstemmende beslutninger i § 687, stk. 4, var opfyldt, og hovedforhandlingen allerede var påbegyndt med delvis afsluttet bevisførelse:

Herefter, og da landsretten under de foreliggende omstændigheder ikke finder, at der er retssikkerhedsmæssige betænkeligheder forbundet hermed, er der ikke grundlag for at afvise den domsmandssag, hvor hovedforhandlingen er påbegyndt.

Afgørelsen viser, at § 687 skal fortolkes som en ret for tiltalte, og at et gyldigt afkald kan bringe kompetencen tilbage til domsmandsretten, også når anklagemyndigheden formelt har rejst tiltale ved nævningeting. Anklagemyndigheden har på sin side indrettet sin interne kompetencefordeling efter reglen: det fremgår af [Rigsadvokatmeddelelsen om statsadvokaternes udførelse af nævningsager i 1. instans](#), pkt. 2.1, at statsadvokatens adgang til at overtage sagen efter § 104, stk. 1, 2. pkt., gælder "både de egentlige nævningsager og domsmandssager med fravalgt nævningeting efter tiltaltes beslutning i medfør af retsplejelovens § 687".

LOV

[Retsplejeloven § 686, stk. 4](#)[Retsplejeloven § 687, stk. 1-4](#)[Straffeloven § 68](#)

PRAKSIS

Landsretten · Hjemvisning af straffesag: Landsret tillader fortsættelse af domsmandssag trods krav om anbringelse og rejst tiltale ved nævningeting 11.01.2018

§ 6 Særlovgivningens fravigelser: færdselslovens § 119 og udvisningspåstanden

[Færdselslovens § 119, stk. 2](#) gentager retsplejelovens systematik med tre indgange til domsmandsbehandling – mere end 30 dages fængsel, ubetinget frakendelse efter § 126, stk. 1, nr. 4, og sager der "i øvrigt skønnes at være af særlig indgribende betydning for tiltalte eller af særlig offentlig interesse". Men [§ 119, stk. 3](#) opstiller derefter seks kategorier, hvor domsmænd "uanset reglerne i stk. 2" ikke medvirker: tilståelsessager, spirituskørsel efter § 53, narkokørsel efter § 54, stk. 1, kørsel uden førerret og i frakendelsestiden efter §§ 56, 62 og 63, overtrædelse af § 117 a samt de groveste hastighedsovertrædelser.

Justitsministeriet har i forarbejderne til 2024-reformen forklaret undtagelsernes rationale: sagerne "typisk har en bevismæssigt ukompliceret karakter", og "sanktionen udmåles efter faste retningslinjer". Netop dette rationale kom under pres, da anklagemyndigheden begyndte at nedlægge udvisningspåstand i spiritussager, og landsretspraksis blev divergerende.

Vestre Landsret lagde i [S-2379-22](#) den strenge ordlydsfortolkning til grund og omgjorde Retten i Aalborgs kendelse om domsmandsbehandling af en ungarsk EU-borgers spiritussag med udvisningspåstand:

Det fremgår klart af ordlyden af færdselslovens § 119, stk. 3, nr. 2, at domsmænd uanset reglerne i stk. 2 ikke medvirker i sager, der vedrører overtrædelse af § 53, og der er ikke over for den klare ordlyd oplyst omstændigheder, der kan føre til, at sagen uagtet skal behandles med domsmænd.

Østre Landsret gik den modsatte vej i [SS-1681/2023-OLR](#) og ændrede [Københavns Byrets kendelse](#) af 8. juni 2023. Landsretten fremhævede, at udvisning af en EU-borger beror på en proportionalitetsafvejning efter opholdsdirektivet, som involverer tiltaltes personlige forhold og tilknytning til Danmark, og at de ressourcemæssige hensyn bag § 119, stk. 3, derfor ikke slår til.

[Procesbevillingsnævnet](#) meddelte 3.-instansbevilling under henvisning til den divergerende praksis, og Højesteret afgjorde spørgsmålet i [Sag 90/2023](#), refereret også som [AM2023.12.18H](#) og [SS-90/2023-HJR](#). Flertallet på tre dommere stadfæstede byrettens kendelse:

Vi bemærker, at behovet for medvirken af domsmænd i sager, hvor der også er spørgsmål om udvisning, kan forekomme at være anderledes end anført i forarbejderne ... Det følger imidlertid af færdselslovens klare ordlyd og forarbejder, at domsmænd ikke medvirker i disse sager, og vi finder, at det må være lovgivningsmagtens opgave at tage stilling til, om og i givet fald i hvilket omfang der kan være grund til at begrænse undtagelserne i færdselslovens § 119, stk. 3, nr. 2 og 4.

Mindretallet på to dommere tiltrådte Østre Landsrets begrundelse. Lovgiver tog ordet op et halvt år senere: ved [lov nr. 661 af 11. juni 2024](#) blev der indsat et nyt [§ 686, stk. 6](#) og et nyt [§ 689, stk. 5](#), hvorefter en straffesag ikke anses for at være af særlig indgribende betydning for tiltalte alene af den grund, at der er spørgsmål om udvisning. Forarbejderne siger det direkte:

Forslagene indebærer, at anklagemyndighedens påstand om udvisning ikke medfører, at der skal medvirke domsmænd under henvisning til, at udvisning har særlig indgribende betydning for tiltalte ... Det betyder, at domsmænds medvirken i straffesager, hvor der er spørgsmål om udvisning, vil afhænge af, om der efter de øvrige dele af §§ 686 og 689 skal medvirke domsmænd.

Resultatet er, at Højesterets ordlydslinje nu er lovfæstet og generaliseret ud over færdselsloven.

LOV

[Færdselsloven § 119, stk. 2-3](#)
[Retsplejeloven § 686, stk. 6](#)
[Retsplejeloven § 689, stk. 5](#)
[Udlændingeloven § 24](#)

PRAKSIS	Højesteret · Højesteret stadfæster, at domsmænd ikke medvirker i sager om spirituskørsel, selvom der er påstand om udvisning	18.12.2023
	Højesteret · Domsmænds medvirken i færdselssag med påstand om udvisning: Højesteret stadfæster fravigelse af domsmænd	18.12.2023
	Landsretten · Landsrettens kendelse om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel og udvisning	29.06.2023
	Landsretten · EU-borger tiltalt for spirituskørsel med udvisningspåstand: Spørgsmål om domsmænds medvirken i byretten	24.01.2023
	Byretten · Højesterets kendelse om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel og udvisning	08.06.2023
	Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel med påstand om udvisning	01.09.2023

§ 7 Rettens prøvelse af egen drift og kæreadgangen efter § 691

[Retsplejelovens § 691, stk. 1](#) pålægger retten at prøve af egen drift, om den har saglig kompetence, og om domsmænd eller nævninger skal medvirke. Bestemmelsen indeholder samtidig en pragmatisk reparationsregel:

Er hovedforhandling under medvirken af domsmænd eller nævninger begyndt, selv om sagen burde have været behandlet uden disses medvirken, kan retten bestemme, at domsmænd eller nævninger fortsat skal medvirke.

Reglen er asymmetrisk: den redder sagen, hvor der medvirker FOR MANGE lægdommere, men den redder ikke den modsatte fejl. Er der medvirket for få – eller slet ingen – hvor loven kræver det, er konsekvensen ophævelse og hjemvisning. Forarbejderne til 2024-reformen bekræfter dette: "Hvis ankeinstansen finder, at domsmænd burde have medvirket, vil ankeinstansen normalt skulle ophæve byrettens dom og hjemvise sagen til byretten til fornyet behandling med domsmænd."

[§ 691, stk. 2](#) giver kæreadgang for afgørelser, hvorved en anmodning om lægdommeres medvirken AFSLÅS. Ordlyden dækker altså kun den ene retning. Højesteret har i [Sag 90/2023](#) udvidet adgangen: retten

konstaterede, at § 691, stk. 2, ikke i sig selv afskærer, at en afgørelse om, at domsmænd SKAL medvirke, kan kæres, og at kæremålet – uanset kærebegrænsningen for afgørelser truffet under hovedforhandlingen eller dennes forberedelse – kunne tages under påkendelse, fordi spørgsmålet havde fundamental betydning for sagens videre behandling og vidtrækkende principiel betydning.

Et teknisk forbehold er værd at notere: Højesteret henviste i 2023 til kærebegrænsningen i § 968, stk. 4. Ved [lov nr. 661 af 11. juni 2024](#) blev § 968, stk. 3, ophævet og erstattet af nye stk. 3 og 4 om kære af forsvarersalær, hvorved den tidligere stk. 4 rykkede ned og i dag er [§ 968, stk. 5](#). Højesterets præmis skal derfor i dag læses som en henvisning til § 968, stk. 5.

At spørgsmålet om lægdommeres medvirken løbende når toppen af domstolssystemet, understreges af, at Procesbevillingsnævnet inden for få uger i 2023 meddelte kæretiladelse både om [domsmænd i spiritussager med udvisningspåstand](#) og om [sondringen mellem domsmænds- og nævningebehandling ved politiske lovovertrædelser](#). De almindelige betingelser for kære, frister og 3.-instansbevilling behandles i øvrigt under [kæreadgang](#).

LOV	Retsplejelovent § 691, stk. 1, 2	Retsplejelovent § 968, stk. 5	
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret stadfæster, at domsmænd ikke medvirker i sager om spirituskørsel, selvom der er påstand om udvisning Højesteret · Domsmænds medvirken i færdselssag med påstand om udvisning: Højesteret stadfæster fravigelse af domsmænd Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel med påstand om udvisning Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: Kæretiladelse om domsmænds- eller nævningebehandling af straffesag om "politisk lovovertrædelse" efter straffelovens § 109		18.12.2023 18.12.2023 01.09.2023 17.08.2023

§ 8 Domsmændsrettens sammensætning: § 12, suppleanter og den udvidede ret med 2 dommere og 3 domsmænd

Grundformen fremgår af [retsplejelovent § 12, stk. 6](#): i domsmandssager tiltrædes retten af 2 domsmænd, altså 1 dommer og 2 domsmænd i byretten. I landsretten medvirker 3 landsdommere og 3 domsmænd. I nævningsager deltager efter [§ 12, stk. 5](#) 3 dommere og 6 nævninger i byretten.

To undtagelser giver en udvidet sammensætning:

- **Længerevarende sager, § 12, stk. 8**: antages hovedforhandlingen i en domsmandssag at ville blive af længere varighed, kan rettens præsident efter indstilling fra retsformanden bestemme, at retten sammensættes af 2 dommere og 3 domsmænd. Adgangen var tidligere begrænset til domsmandssager om økonomisk kriminalitet, men blev ved 2024-reformen udvidet til alle domsmandssager af længere varighed.
- **Alvorlige sager, § 12, stk. 9**: gør sagens omfang det nødvendigt, kan præsidenten på samme måde bestemme udvidet sammensætning i domsmandssager, hvor der bliver spørgsmål om fængsel i 4 år eller derover – dog ikke i sager om straffelovens §§ 172, 173, 191, 191 a, 286, 289, 290 eller § 290 a, stk. 2, medmindre sagen omfatter andre lovovertrædelser omfattet af 1. pkt.

Bestemmelsen i stk. 9 blev indsat som en direkte følgevirkning af, at nævningegrænsen blev hævet fra 4 til 6 år: nogle af de sager, der hidtil var nævningsager, bliver nu domsmandssager, og forarbejderne forudsætter, at nogle af dem afvikles med den forstærkede sammensætning. Justitsministeriet tilsluttede sig her Rørdam-udvalgets

forslag og forudsatte – ligesom udvalget – at ordningen alene anvendes i tilfælde, hvor sagen efter de hidtidige regler ville være blevet behandlet med en suppleant for dommeren og en suppleant for domsmændene, så ændringen bliver udgiftsneutral.

Suppleantordningen i § 12, stk. 7 gælder ved længerevarende nævninge- og domsmandssager. Suppleanter overværer hovedforhandlingen, men deltager ikke i rådslagninger og afstemninger, medmindre retsformanden bestemmer, at de må overvære dem, og de tiltræder retten, hvis en dommer, nævning eller domsmand bliver forhindret. Suppleanter kan ikke udpeges, når retten er sat med 2 dommere og 3 domsmænd efter stk. 8 eller 9.

Forfaldsreglen i § 214, stk. 4 fungerer som sikkerhedsnet i de kollegialt besatte sager: i nævningsager, i domsmandssager ved landsret og i sager efter § 12, stk. 8 eller 9, kan forhandlingen fortsætte, hvis højst 1 dommer og 1 nævning eller 1 domsmand mangler. Stemmevægtningen justeres tilsvarende efter § 881, stk. 1: medvirker undtagelsesvis kun 1 dommer, har denne 2 stemmer, og medvirker kun 2 domsmænd, har hver 1½ stemme. I den almindelige byretsdomsmandssag med 1 dommer og 2 domsmænd findes ingen sådan reparationsmulighed.

LOV

Retsplejeloven § 12, stk. 5-9

Retsplejeloven § 214, stk. 4

Retsplejeloven § 881, stk. 1

Fra grundliste til domsmandsliste: udtagelsen efter §§ 68-70, 79 og

§ 9 88

Hvem der kan blive domsmand, afgøres i tre led. Efter § 68, stk. 1 vælges for hver landsrets-nævningekreds for fire år ad gangen et antal personer, der må anses for egnede – grundlisterne – hvorefter landsrettens præsident ved lodtrækning danner nævninge- og domsmandslistes til landsretten og hver byret i kredsen. § 69 opstiller de personlige krav: uberygtet, valgt til Folketinget, ikke fyldt 80 år inden listeperiodens udløb, og ikke ude af stand til at fyldestgøre hvervet på grund af åndelig eller legemlig svaghed eller utilstrækkeligt kendskab til dansk. § 70 opregner de udelukkede persongrupper.

De praktiske regler findes i [bekendtgørelse om grundlister](#) og i [Vejledning om udarbejdelse af grundlister](#). Vejledningen fastslår, at der udtages 1 person for hvert fulde antal af 300 indbyggere i kommunen, at udtagelsen sker hvert 4. år senest i begyndelsen af marts, og at listerne indsendes til landsrettens præsident inden 1. april. Grundlisteudvalget skal skriftligt redegøre for, hvordan man har sikret, at de udtagne både er egnede og udgør et alsidigt og repræsentativt udsnit af kommunens befolkning. Vejledningen udtrykker samtidig ordningens formål:

At være lægdommer er et ansvarsfuldt hverv og en grundpille i det danske retssystem. Som lægdommer i en straffesag vejer stemmen lige så tungt som de juridiske dommers.

Egnethedskravet har en juridisk vinkel af praktisk betydning: personer med juridisk kandidatuddannelse er ikke generelt udelukket, men vejledningen anfører, at de "i kraft af deres juridiske uddannelse ... i almindelighed næppe [kan] betegnes som »læge«", og at de derfor kun undtagelsesvis kan anses for egnede – typisk hvis de gennem længere tid ikke har været beskæftiget med juridiske opgaver.

Selve udtagelsen til den enkelte sag sker efter § 88, stk. 1, der henviser til § 79: der udtages det fornødne antal fra de øverst på listen opførte, som ikke tidligere i listeperioden har gjort tjeneste. Efter § 88, stk. 2 sker udtagelsen

for én enkelt dag, sådan at de udtagne medvirker ved hovedforhandlingen og påkendelsen af alle de sager, hvis behandling påbegyndes den pågældende dag – også hvis sagen ikke kan afsluttes samme dag.

Ordningen er lukket for ekstra egnethedskrav i den enkelte sag. Det fastslog Vestre Landsret i [SS-2303/2012-VLR](#), hvor den militære anklagemyndighed ønskede, at domsmænd i en militær straffesag skulle sikkerhedsgodkendes for at kunne behandle klassificeret materiale. Landsretten gennemgik systematikken i §§ 69, 70, 72, 74 og 88 og konstaterede, at ordningen ikke rummer mulighed for at stille særlige krav om egnethed eller godkendelse til den enkelte sag ud over inhabilitetsreglerne, og at retsplejelovens egne sikkerhedsventiler – dørlukning efter § 29, begrænset aktindsigt og tavshedspålæg – netop ikke omfatter godkendelse af domsmænd:

Et krav om sikkerhedsgodkendelse ville indebære et grundlæggende indgreb i retsplejelovens ordning vedrørende behandlingen af straffesager under medvirken af lægdommere, som i øvrigt ville kræve en detaljeret regulering. Et sådant indgreb kan ikke foretages uden særlig hjemmel.

LOV

[Retsplejeloven § 68, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 69](#)[Retsplejeloven § 79, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 88, stk. 1, 2](#)PRAKSIS **Landsretten** · Kendelse om sikkerhedsgodkendelse af domsmænd i militære straffesager

13.12.2012

§ 10 Domsmænds udelukkelse og inhabilitet – §§ 61, 66 og 70

[Retsplejelovens § 66, stk. 1](#) bestemmer, at forskrifterne om dommere også finder anvendelse på nævninger og domsmænd, og at habilitetsspørgsmålet afgøres af retten. Efter [§ 66, stk. 2](#) skal rettens formand, inden behandlingen af den enkelte sag begynder, spørge lægdommerne, om der foreligger nogen omstændighed, der er til hinder for deres medvirken. Ud over den generelle inhabilitetsklausul i [§ 61](#) – omstændigheder egnet til at rejse tvivl om fuldstændig upartiskhed – findes den absolutte udelukkelsesregel i [§ 70](#) for ministre, departementsansatte og chefer i underordnede myndigheder, ansatte ved domstolene, i politiet, anklagemyndigheden, kriminalforsorgen og andre myndigheder på Justitsministeriets område, advokater og advokatfuldmægtige samt præster.

To landsretsdomme viser, hvor kategorisk § 70 anvendes. I [SS-2500/2008-OLR](#) havde en domsmand medvirket i en narkotikasag i Københavns Byret, mens han var ansat som tjenestemand med Skatteministeriet med tilhørende institutioner som ansættelsesområde og tjenestegørende i SKATs Hovedcenter. Østre Landsret ophævede byretsdommen:

Det følger af retsplejelovens § 70, at centraladministrationens tjenestemænd og øvrige personale er udelukkede fra at være nævninger og domsmænd ... Den pågældende er og var på tidspunktet for domsforhandlingen i byretten tjenestegørende i enheden: Hovedcenter, der blandt andet har til opgave at servicere ministeren og Folketinget. På den baggrund finder landsretten, at den omhandlede domsmand i medfør af retsplejelovens § 70 var udelukket fra at være domsmand, da han medvirkede under sagens behandling i byretten.

Landsretten fandt det unødvendigt at tage stilling til de subsidiære anbringender om § 61 og § 68, stk. 1, fordi den absolutte udelukkelse allerede var opfyldt.

I [SS-3416/2012-OLR](#) var domsmanden ansat på Politiskolen. Anklagemyndigheden gjorde gældende, at tilknytningen var af begrænset omfang, og at der ingen særlig relation var til politiet i den konkrete sag. Østre Landsret afviste enhver proportionalitetsbetragtning:

Efter retsplejelovens § 70 er politiets tjenestemænd og øvrige personale udelukket fra at være nævninger og domsmænd. Der er hverken i bestemmelsens ordlyd eller forarbejder beskrevet begrænsninger heri.

Da Politiskolen hører under politiet, var domsmanden absolut udelukket, og dommen blev ophævet og hjemvist. Byrettens dom blev derimod ikke ophævet i forhold til den medtiltalte i **SS-2500/2008-OLR**, hvis dom ikke var anket – landsretten fandt ikke anledning til at anvende [§ 927, stk. 2](#).

Den relative inhabilitet efter § 61 har derimod en højere tærskel. Retten i Næstved fastslog i **SS-5223/2010-NAE**, at det forhold, at et af sagens vidner selv var udtaget som domsmand ved samme ret i den løbende periode, ikke i sig selv var tilstrækkeligt til at rejse tvivl om rettens medlemmers fuldstændige upartiskhed, når der ikke i øvrigt var oplyst tilknytningsforhold. Til sammenligning kan nævnes Højesterets afgørelse i **SS-90/2024-HJR**, hvor en byretsdommers søsters rolle som sagsøgt i en parallel civil sag anlagt af tiltaltes mor var egnet til at rejse tvivl efter § 61, hvorefter både byrettens og landsrettens domme blev ophævet og sagen hjemvist – landsretten havde forinden afvist hjemvisningspåstanden i **SS-986/2023-OLR**. Den generelle habilitetslære behandles nærmere under [dommerinhabilitet](#).

LOV	Retsplejeloven § 61	Retsplejeloven § 66, stk. 1, 2	Retsplejeloven § 70
	Retsplejeloven § 927, stk. 2		
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret Hjemviser Sag om Blufærdighedskrænkelser Grundet Dommers Inhabilitet 24.06.2025 Landsretten · Landsrettens dom i sag om blufærdighedskrænkelser og vold 21.03.2024 Landsretten · Dom ophævet og sag hjemvist grundet inhabil domsmand 11.06.2013 Landsretten · Byretsdom ophævet grundet domsmands inhabilitet (ansat i SKAT) 04.02.2009 Byretten · Afgørelse om inhabilitet vedrørende domsmand og vidne i samme sag 11.09.2012		

Domsmændenes rolle under sagen: hvilke afgørelser de deltager i, § 11 rådslagning og stemmevægt

Inden en domsmand træder i virksomhed, underskriver vedkommende efter [§ 91, stk. 1](#) en erklæring om på ære og samvittighed at ville følge forhandlingerne opmærksomt og dømme, som han eller hun finder ret og sandt at være efter loven og sagens bevisligheder.

Rækkevidden af domsmændenes deltagelse blev væsentligt indskrænket ved 2024-reformen. Efter den nugældende [§ 91, stk. 2](#) deltager domsmænd i afgørelsen af skyldsspørgsmålet og i fastsættelsen af sanktionen, "men deltager ikke i andre retshandlinger eller afgørelser under sagen"; dog træffes de i § 998 omhandlede afgørelser med domsmænd. Dermed er domsmændenes rolle bragt på linje med nævningernes efter [§ 86 a](#). Forarbejderne beskriver den tidligere retstilstand, hvor domsmænd – modsat nævninger – som udgangspunkt deltog i afgørelser om dørlukning, bevisførelsestviser, udsættelse, sagsomkostninger og forsvarersalær; det gør de ikke længere. Domsmænd deltog i øvrigt heller ikke tidligere i afgørelser om varetægtsfængsling, inhabilitet, bøder til en udebleven domsmand, afvisning af tiltaltes anke ved udeblivelse eller i afgørelsen af borgerlige krav.

Rådslagning og afstemning reguleres af [§ 214](#). Stemmeordenen er fastlagt i [§ 214, stk. 1](#): formanden stemmer altid sidst, domsmænd altid først, og den yngre domsmand før den ældre. Bestemmelsen indeholder også en retsbogsforskrift af væsentlig retssikkerhedsmæssig betydning:

I straffesager, der behandles ved byret under domsmænds medvirken, skal dommeren, når tiltalte mod hans stemme dømmes skyldig i et strafbart forhold, gøre bemærkning om afstemningen til retsbogen.

Efter § 214, stk. 2 må rådslagninger og afstemninger ikke overværes af tilhørere bortset fra protokolføreren og – efter retsformandens bestemmelse – suppleanter. § 214, stk. 3 opstiller det ubetingede krav om deltagelse i hele hovedforhandlingen: "I en sags afgørelse kan ingen dommer, domsmand, nævning eller sagkyndig deltage, som ikke har overværet de mundtlige forhandlinger i deres helhed."

Stemmevægten er kernen i lægdommerordningens legitimitet. Efter § 881, stk. 1 har hver dommer og hver domsmand én stemme, og § 881, stk. 2 kræver, at skyldsspørgsmålet sondres fra strafspørgsmålet og bringes til afstemning først. § 216, stk. 1 fastslår hovedreglen om stemmeflerhed og ved lige stemmetal formandens udslagsgivende stemme – men med en central undtagelse:

I afstemninger, i hvilke domsmænd deltager, gælder dog med hensyn til skyldsspørgsmålet og strafudmålingen ved lige stemmetal det for tiltalte gunstigste resultat.

Justitsministeriet bemærker i forarbejderne, at reglerne om antallet af medvirkende dommere og om stemmeantal indebærer, at stemmelighed kun kan forekomme i landsretten. Danner der sig i en straffesag flere end to meninger, uden at nogen har flertal, sammenlægges de for tiltalte ugunstigste stemmer med de nærmeste mindre ugunstige, indtil der opnås stemmeflerhed, jf. § 216, stk. 2. Endelig skal alle deltagende retsmedlemmer efter § 216, stk. 5 være til stede, når afgørelsens ordlyd vedtages, og bekræfte gengivelsen i stemmegivningsbogen med deres underskrift.

LOV

Retsplejelovent § 91, stk. 1, 2

Retsplejelovent § 214, stk. 1-3

Retsplejelovent § 216, stk. 1, 2, 5

Retsplejelovent § 881, stk. 1, 2

Fejl i rettens sammensætning som væsentlig rettergangsfejl –

§ 12 ophævelse og hjemvisning

Fejl i domsmandsrettens sammensætning behandles som en tilsidesættelse af en væsentlig regel til beskyttelse af tiltalte, jf. § 927, stk. 1, nr. 2, og udløser konsekvent ophævelse og hjemvisning. Praksis viser tre fejltyper:

Inhabil eller udelukket domsmand. Både SS-2500/2008-OLR og SS-3416/2012-OLR endte med ophævelse af byretsdommen og hjemvisning til fornyet behandling, og i begge sager blev statskassen pålagt sagens omkostninger for begge instanser. I den førstnævnte sag var anken alene rejst på det processuelle grundlag, og anklagemyndigheden tilsluttede sig selv ophævelsespåstanden.

Forkert udtagelse fra domsmandslisten. En rent formel fejl er lige så fatal. I SS-1239/2007-HRS konstaterede Retten i Horsens midt i en hovedforhandling, at de medvirkende domsmænd var udtaget fra den domsmandsliste, der gjaldt indtil udgangen af 2007, mens den nye liste fra præsidenten for Vestre Landsret var trådt i kraft den 1. januar 2008:

Retsformanden bemærkede, at de domsmænd, der er udtaget til behandlingen af nærværende sager, og som har medvirket under hovedforhandlingen den 8., 9. og 11. januar 2008, ikke er medtaget på den liste over domsmænd, der er affattet af præsidenten for Vestre Landsret for perioden fra den 1. januar 2008, men alene for den indtil dette tidspunkt gældende domsmandsliste.

Retten henviste til § 88, stk. 1, jf. § 79, stk. 1, og § 68, stk. 1, og de gennemførte retsforhandlinger kunne ikke lægges til grund for en dom. Hovedforhandlingen måtte gå om fra begyndelsen med korrekt udtagne domsmænd.

Manglende domsmænd, hvor loven kræver dem. I [SS-2300/2012-OLR](#) havde Retten i Glostrup afvist et erstatningskrav efter retsplejelovens kapitel 93 a uden domsmænd. Østre Landsret ophævede dommen og fastslog, at kravet om lægdommeres medvirken er uafhængigt af parternes påstande:

Da denne sag ikke er omfattet af disse undtagelsesbestemmelser, skulle sagen for byretten have været behandlet under medvirken af domsmænd. Det kan ikke føre til en ændret vurdering, at anklagemyndigheden har nedlagt påstand om afvisning.

Tilsvarende strenghed gælder andre brud på hovedforhandlingens enhed. I [SS-2475/2017-VLR](#) ophævede Vestre Landsret en byretsdom, fordi byretten uden lovhjemmel havde udskilt udvisningsspørgsmålet til særskilt behandling. Retten er altså ikke overladt en dispensationsadgang, hvor sammensætnings- og forhandlingsreglerne ikke er overholdt.

Modstykket er reparationsreglen i § 691, stk. 1, 2. pkt., der giver retten adgang til at lade domsmænd fortsætte, hvis hovedforhandlingen er begyndt med dem, selv om sagen burde have været behandlet uden – og den fleksibilitet, § 214, stk. 4 og § 881, stk. 1 rummer i de kollegialt besatte sager, hvor højst én dommer og én lægdommer må mangle, og hvor stemmевægten så justeres.

LOV	Retsplejeloven § 88, stk. 1	Retsplejeloven § 214, stk. 4	Retsplejeloven § 691, stk. 1
	Retsplejeloven § 927, stk. 1		
PRAKSIS	Landsretten · Ophævelse af byretsdom på grund af uretmæssig udskillelse af spørgsmål om udvisning 26.02.2018 Landsretten · Dom ophævet og sag hjemvist grundet inhabil domsmand 11.06.2013 Landsretten · Dom om hjemvisning grundet manglende medvirken af domsmænd i erstatningssag 20.12.2012 Landsretten · Byretsdom ophævet grundet domsmands inhabilitet (ansat i SKAT) 04.02.2009 Byretten · Beslutning om fornyet hovedforhandling grundet fejl i udtagelsen af domsmænd 14.01.2008		

§ 13 Sammenfatning: fem linjer i praksis om domsmænds medvirken

Praksis på området lader sig sammenfatte i fem linjer.

For det første er kompetencespørgsmålet rettens, ikke anklagemyndighedens. Anklagemyndigheden angiver ved indbringelsen, om sagen rejses med domsmænd, men retten prøver af egen drift efter § 691, stk. 1 og kan bestemme domsmændsbehandling mod anklagemyndighedens sanktionspåstand, jf. [SS-3912/2011-OLR](#). Kravet er heller ikke dispositivt for parterne, jf. [SS-2300/2012-OLR](#).

For det andet vinder klar særlovgivning over den generelle skønsregel. Det er kernen i [Sag 90/2023](#): selv når Højesterets flertal åbent erkendte, at behovet for domsmænd i udvisningssager "kan forekomme at være anderledes end anført i forarbejderne", henviste retten spørgsmålet til lovgivningsmagten. Lovgiver svarede med § 686, stk. 6 – en generel regel om, at udvisningspåstanden aldrig i sig selv gør en sag særlig indgribende.

For det tredje er de kvalitative kriterier reelle, men snævre. "Særlig indgribende betydning" og "særlig offentlig interesse" har praktisk gennemslag i bødesager om ytringsforbrydelser og i de kvalificerede §

68-forbliven-sager, men forarbejderne til 2024-reformen afgrænser skønnet stramt og udelukker udtrykkeligt, at høje bøder eller konfiskation af betydelige værdier i sig selv rækker.

For det fjerde er sondringen mellem domsmands- og nævningsag genstand for løbende principiel afklaring. 55/2023 fastlagde en formålsbestemt fortolkning af "politiske lovovertrædelser", Sag 68/2018 afgrænsede nævningekravet ved forvaringsopretholdelse, og V.L. S-2344-17 viste, at et gyldigt afkald efter § 687 kan bringe kompetencen tilbage til den påbegyndte domsmandssag.

For det femte er sanktionen for sammensætningsfejl ufravigelig. Uanset om fejlen består i en udelukket domsmand efter § 70, en forkert domsmandsliste eller manglende domsmænd, ophæves dommen, og sagen hjemvises – i SS-1239/2007-HRS måtte hovedforhandlingen endda gå helt om. Sammenholdt med § 214, stk. 3 om, at kun den, der har overværet de mundtlige forhandlinger i deres helhed, kan deltage i afgørelsen, understreger det, at reglerne om domsmandsrettens korrekte besætning behandles som garantiforskrifter – ikke som ordensforskrifter. Beslægtede spørgsmål om afgrænsningen til tilståelsessager behandles under tilståelsesrabat, og forsvarerbeskikkelsen, der er tæt koblet til domsmandsspørgsmålet gennem § 731, under beskikkelse-af-forsvarer.

LOV	Retsplejeloven § 70	Retsplejeloven § 214, stk. 3	Retsplejeloven § 686, stk. 2, 6
	Retsplejeloven § 687	Retsplejeloven § 691, stk. 1	
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret stadfæster, at domsmænd ikke medvirker i sager om spirituskørsel, selvom der er påstand om udvisning 18.12.2023 Højesteret · Højesteret fastslår: Sag mod tidligere forsvarsminister om læk af statshemmeligheder skal behandles som en politisk lovovertrædelse med nævninger 27.10.2023 Højesteret · Behandling af straffesag uden nævninger ved påstand om opretholdelse af forvaring 26.02.2019 Landsretten · Hjemvisning af straffesag: Landsret tillader fortsættelse af domsmandssag trods krav om anbringelse og rejst tiltale ved nævningeting 11.01.2018 Landsretten · Dom om hjemvisning grundet manglende medvirken af domsmænd i erstatningssag 20.12.2012 Landsretten · Landsrettens kendelse om medvirken af domsmænd i sag om færdselslovsovertrædelser og lov om euforiserende stoffer 09.01.2012 Byretten · Beslutning om fornyet hovedforhandling grundet fejl i udtagelsen af domsmænd 14.01.2008		

REFERENCE Lovgrundlag 8 paragraffer

Færdselsloven § 119	stk. 2-3	Retsplejeloven § 12	stk. 6
Retsplejeloven § 70		Retsplejeloven § 214	
Retsplejeloven § 686	stk. 2	Retsplejeloven § 687	
Retsplejeloven § 689	stk. 3	Retsplejeloven § 691	

MATERIALE Citerede afgørelser 21 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS	5
24.06.2025 Højesteret Hjemviser Sag om Blufærdighedskrænkelser Grundet Dommers Inhabilitet	9814-11473

18.12.2023	Højesteret stadfæster, at domsmænd ikke medvirker i sager om spirituskørsel, selvom der er påstand om udvisning	4474-5371
18.12.2023	Domsmænds medvirken i færdselssag med påstand om udvisning: Højesteret stadfæster fravigelse af domsmænd	AM2023.12.18H
27.10.2023	Højesteret fastslår: Sag mod tidligere forsvarsminister om læk af statshemmeligheder skal behandles som en politisk lovovertrædelse med nævninger	4333-5198
26.02.2019	Behandling af straffesag uden nævninger ved påstand om opretholdelse af forvaring	68-2018
LANDSRET TEN · ANKEINSTANS		10
21.03.2024	Landsrettens dom i sag om blufærdighedskrænkelser og vold	7220-8703
29.06.2023	Landsrettens kendelse om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel og udvisning	4473-5370
24.01.2023	EU-borger tiltalt for spirituskørsel med udvisningspåstand: Spørgsmål om domsmænds medvirken i byretten	S-2379-22
26.02.2018	Ophævelse af byretsdom på grund af uretmæssig udskillelse af spørgsmål om udvisning	931-1129
11.01.2018	Hjemvisning af straffesag: Landsret tillader fortsættelse af domsmandssag trods krav om anbringelse og rejst tiltale ved nævningeting	V.L. S-2344-17
11.06.2013	Dom ophævet og sag hjemvist grundet inhabil domsmand	1601-1932
20.12.2012	Dom om hjemvisning grundet manglende medvirken af domsmænd i erstatningssag	1254-1512
13.12.2012	Kendelse om sikkerhedsgodkendelse af domsmænd i militære straffesager	5609-6709
09.01.2012	Landsrettens kendelse om medvirken af domsmænd i sag om færdselslovsovertrædelser og lov om euforiserende stoffer	2522-3003
04.02.2009	Byretsdom ophævet grundet domsmænds inhabilitet (ansat i SKAT)	9414-10943
BYRET TEN · FØRSTE INSTANS		4
08.06.2023	Højesterets kendelse om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel og udvisning	4472-5369
11.09.2012	Afgørelse om inhabilitet vedrørende domsmand og vidne i samme sag	6584-7914
13.12.2011	Afgørelse om medvirken af domsmænd	2509-2990
14.01.2008	Beslutning om fornyet hovedforhandling grundet fejl i udtagelsen af domsmænd	6851-8232
PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		2
01.09.2023	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel med påstand om udvisning	23/38118
17.08.2023	Procesbevillingsnævnet: Kæretilladelse om domsmænds- eller nævningebehandling af straffesag om "politisk lovovertrædelse" efter straffelovens § 109	